

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 520 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
Тургунова Нилуфар Абдусаломовна	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	16
Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов	19
Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi	29
Sattarov Farrux Nuridinovich	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish	35
D. K. Ibadullayev	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	41
Isabekova Dilafruz Shermirzayevna	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
Юсупова Элеонора Фердинандовна	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik	51
Matyaqubova Nazira Hikmat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL)	60
M. D. Boynazarova	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки	63
Нормуратов Абдулла Саппарович	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
Normuratov Abdulla Sapparovich	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari	70
Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
Omonova Charos Baxodir qizi	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
Saidova Zulfizar Norbobo qizi	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida	91
Abdullayev Botir Jabbor o'g'li	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
Abdumannan Maxammatov	

“Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi”	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	
Fizika fanini o'tmda o'qitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
<i>Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna</i>	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darslarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish ..	111
<i>Allamuratov G'ofur Ashurovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
<i>Amanova Albina Dexqon qizi</i>	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
<i>Berdiqulova Zamira Albertovna</i>	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being .	124
<i>Diibar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	127
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
<i>Hasanova X. Z.</i>	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
<i>Hikmatov Bobobek Saydulloyevich</i>	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
<i>Isaxanova Oybarchin Abduraxim qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna</i>	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari.....	149
<i>Mo'minov Baxtiyor Karamatovich</i>	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
<i>Oblakulova Nodira Abduvali qizi</i>	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi.....	160
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
<i>Normaxmatova Feruza Ruziboyevna</i>	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
<i>O'rishboyeva Xumora O'rol qizi</i>	
Maktabda jismoniy tarbiya darslarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
<i>Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi</i>	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
<i>Ro'ziboyeva Fotima Quدرات qizi</i>	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
<i>Sadarova Nilufar</i>	
Neyroestetik stimulning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari.....	193
<i>Salaxidinova Xolida Xaliljonovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	<p>Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatlari 198 Salomov Abdurasul Axmadovich</p> <p>Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi 201 Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaeva Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiev</p> <p>Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari..... 205 Sojida Safarova Saxadin qizi</p> <p>Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida..... 207 Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi</p> <p>Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish 210 Xoldorova Mashxura G'ulomovna</p> <p>Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов 214 Нурбаев Бахтиёр Шириневич</p> <p>Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari..... 217 To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna</p> <p>Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati 223 X. Xalilova, N. Niyazova</p> <p>Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response 227 Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna</p> <p>Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments 230 Turumova Marjona Bakhodirovna</p> <p>Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati 233 Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi</p> <p>Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari 236 Sultanov Xaytboy Eraliyevich</p> <p>Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari 241 Umarov Qobiljon</p> <p>Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari 245 Jannazarova Juldizxan Aliiyar qizi</p> <p>Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish 250 Allaberdiyeva Zebinisobegim Ismoiljon qizi</p> <p>Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek 253 Khaydarova Guzalkhon</p> <p>Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollor 256 Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna</p> <p>Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi 261 N. Nomozova, A. Muxamadiyev</p> <p>Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari..... 267 Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna</p> <p>Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli 272 Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi</p> <p>Algebra fanini o'rganishda talabaning xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari 277 Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi</p> <p>Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей 280 Бозорова Хулкар Одинакуловна</p>
-------------------------------------	---

Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ.....	284
Турикова Лазокат Машрабовна	
Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar.....	296
Javohir Baxtiyorovich Shukurov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari.....	305
Holikulova Feruza Xasanovna	
Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvorga ta'siri.....	309
Tosheva Sayyora Raxmonqulovna	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	314
Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi	
O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari.....	318
Turdiyeva Navruza Sheraliyevna	
Raqamli va globallashtirilgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish.....	323
Avazova Xidoyat Zafar qizi	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida).....	327
Normurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi	
Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarning holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash.....	331
Adilbayeva Genjexan	
O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni.....	335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi.....	340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfoqrafik va orfoepik bilimlarni shakllantirish.....	344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi	
Talabalarining mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari.....	348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi	
Sun'iy intellekt vositasida talabalarining axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari..	351
Muminov Zokir Sharop o'g'li	
Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri.....	354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi	
STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari.....	358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	
Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста.....	363
Мирзаева Наргиза	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna	
O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari.....	370
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar.....	378
Raxmonova Gullola Shavkatovna	
The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study.....	382
Shovkiewa Munisa Shonazar kizi	

ChatGPT va generativ AI vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari.....	386
<i>Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o'g'li</i>	
O'qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati.....	390
<i>Sultonova Nargiza Nigmatovna</i>	
Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarning media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	393
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoza</i>	
Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari	397
<i>Zaxiriddinova Shaxlo, Tuffiyeva Roziya, Ismatullayev Javohir</i>	
Роль социальной компетенции в процессе интенсивного когнитивного развития	402
<i>З. Ф. Азизова</i>	
Роль научного знания в повышении качества образования	406
<i>Сагатова Диёра Абдулазиз кизи</i>	
Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе.....	409
<i>Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кызи</i>	
Академический стресс и формирование механизма “самообвинения” у студентов.....	412
<i>Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза</i>	
OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi.....	416
<i>Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich</i>	
O'smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida.....	421
<i>Olliberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi</i>	
Oliy ta'limda tasviriy va amaliy san'at integratsiyasining zamonaviy pedagogik metodlari (Buxoro amaliy san'ati misolida).....	426
<i>Abdullayev Suxrob Sayfullayevich</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda steam yondashuvining roli	431
<i>Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li</i>	
Deviant xulq shakllanishining biopsixologik faktorlari.....	434
<i>Ro'ziqulova Sevinch Ubaydullo qizi, Tohirova Go'zal Davronbek qizi</i>	
Эмоциональная устойчивость как психологический фактор развития профессиональной компетентности будущих педагогов	437
<i>Рафиев Фарход Акилович</i>	
Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari.....	440
<i>Aziboyev Shuhrat Olimovich</i>	
Bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari.....	444
<i>Xadicha Kamalova, Ziyodullo Elov</i>	
O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali tanqidiy fikrlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish	448
<i>Xolmatova Sabohat Ilhomovna</i>	
O'qish savodxonligi darslarida xalqaro baholash tadqiqoti topshiriqlaridan foydalanish	452
<i>Boychayeva Sharifa Saidkulovna</i>	
Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с помощью задания “диктоглосс”	457
<i>Касымова Феруза Суннатовна</i>	
Ta'lim paradigmalarining evolyutsiyasi va zamonaviy tendensiyalari	462
<i>Abdug'aniyeva Shaxzoda Shuxrat qizi</i>	
O'qish savodxonligi darslarida badiiy va ilmiy-ommabop matnlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	466
<i>Ostonova Madina Furqat qizi</i>	
Milliy cholg'u sozlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	470
<i>Raimjonov Sunnatulla O'ktamovich</i>	
Forsayt pedagogikasi asosida talabalarning kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning amaliy jihatlari	474
<i>Dushaboyeva Dinara Bahrom qizi</i>	

Sun'iy intellekt yordamida individual o'qish yo'nalishini yaratish	478
Irgasheva Madina Irgashovna	
Ahmad al-Farg'oniyni hayot yo'li va ilm-fanga qo'shgan hissi	483
Temirov Nabijon Solievich, Mo'sajonova Gulxumor Abduhalim qizi	
Data-Driven yondashuv asosida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini monitoring qilish va prognozlash modeli	486
Valiyev Jasurbek Saydullo o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim berishga tayyorlash mexanizmlari	490
Axmedova Orzigul Tulqinovna	
Mustaqil ish – ta'lim sifatini oshirish mezonidir	497
Erkayev Elmira Temirovich	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari	502
Qobulov O'mirbek Azamat o'g'li	
Kiberbullin onlyn tahdid va uning o'smir xulq-atvoriga ta'siri	508
Saloxiddinova Xumora Mamamrayim qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	
Yosh voleybolchi qizlarning muvozanat saqlash qobiliyatini oshirish	513
Saparboyeva Muhayyo Farhod qizi	
Talabalarda kasbiy kreativ kompetensiyalarini shakllantirishni psixologik pedagogik jihatlari	516
Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi, Sharipova Feruza Xo'jamurod qizi	

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINI INKLYUZIV TA'LIM BERISHGA TAYYORLASH MEXANIZMLARI

Axmedova Orzigul Tulqinovna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada mamlakatimizda umumiy o'rta ta'lim tizimini isloh qilishning zamonaviy bosqichi ijtimoiy va iqtisodiy sohalarda amalga oshirilayotgan o'zgarishlar bilan uzviy bog'liqligi yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda strategik yo'nalishlarni tanlash jarayonida ta'lim muassasalari va pedagoglar uchun uzluksiz kasbiy rivojlanishni ta'minlash, mustaqillik darajasini oshirish masalalari tahlil qilingan.

Bo'lajak defektologlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish, auditoriyadan tashqari faoliyatda ularning samaradorligini oshirish hamda inklyuziv ta'limga tayyorgarlikni rivojlantirish texnologiyasini ishlab chiqish zarurligi asoslab berilgan.

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni o'qitish va tarbiyalash jarayonida yuzaga keladigan kasbiy qiyinchiliklar ijtimoiy hamda kasbiy-pedagogik omillar bilan bog'liqligi, shuningdek, maxsus ta'lim ehtiyojlariga moslashgan muhit yaratish zarurati ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Zamonaviy tadqiqotlar nogironligi bo'lgan shaxslarni ta'lim va tarbiya bilan qamrab olish, ular uchun teng imkoniyatlar yaratish hamda kadrlar tayyorlash tizimida yangi bilimlar bazasini shakllantirish muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, tibbiy-pedagogik yondashuv, psixologik qo'llab-quvvatlash, adaptatsiya, integratsiya, jismoniy integratsiya, funksional integratsiya, ijtimoiy integratsiya.

Abstract: This article examines the modern stage of reforming the general secondary education system in the country in close connection with ongoing socio-economic transformations. Particular attention is paid to the selection of strategic directions for preparing future defectologists for inclusive education, as well as to increasing their autonomy and ensuring continuous professional development for both educational institutions and teachers.

The necessity of improving educational technologies aimed at developing professional competencies of future defectologists, enhancing the effectiveness of extracurricular activities, and designing technologies for inclusive education preparedness is substantiated.

The study analyzes professional challenges encountered in teaching and upbringing children with developmental disabilities, their relation to social and pedagogical factors, and the need to create special conditions adapted to the nature of specific educational needs.

Modern research findings highlight the importance of forming a new knowledge base in teacher training, ensuring education and upbringing for persons with disabilities, and identifying effective tools for their development by future educators.

Key words: inclusive education, medical-pedagogical approach, psychological support, adaptation, integration, physical integration, functional integration, social integration.

Аннотация: В данной статье рассматривается современный этап реформирования системы общего среднего образования в стране в тесной связи с социально-экономическими преобразованиями. Особое внимание уделяется выбору стратегического направления подготовки будущих дефектологов к инклюзивному образованию, а также вопросам повышения уровня их самостоятельности и обеспечения непрерывного профессионального развития как на уровне образовательных учреждений, так и педагогов.

Обоснована необходимость совершенствования образовательных технологий для формирования профессиональных компетенций будущих дефектологов, повышения эффективности внеаудиторной деятельности и разработки технологий подготовки к инклюзивному обучению.

Анализируются профессиональные трудности, возникающие в процессе обучения и воспитания детей с нарушениями развития, их связь с социальными и профессионально-педагогическими факторами, а также необходимость создания специальных условий, соответствующих характеру особых образовательных потребностей.

Результаты современных исследований подчеркивают значимость формирования новой базы знаний в сфере подготовки кадров, обеспечения образования и воспитания лиц с инвалидностью, а также поиска эффективных средств их развития будущими педагогами.

Ключевые слова: инклюзивное образование, медико-педагогический подход, психологическая поддержка, адаптация, интеграция, физическая интеграция, функциональная интеграция, социальная интеграция.

KIRISH

Mamlakatimizda umumiy o'rta ta'limini isloh qilishning zamonaviy bosqichi ijtimoiy va iqtisodiy sohalarda amalga oshirilayotgan o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorlashning strategik vektorini tanlashda ham ta'lim muassasasi, ham o'qituvchi uchun - uzluksiz kasbiy rivojlantirish maqsadida ko'proq mustaqillikka erishishga qaratilgan. Boshqacha qilib aytganda, bizning fikrimizcha, bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorlash ushbu jarayonni tashkil etishga strategik yondashuvni qo'llash orqali amalga oshirilishi mumkin.

Tadqiqotimizning mazmunini ochib berish quyidagi qonuniyatlar qo'llaniladi:

- tadqiqot doirasida "mexanizm" tushunchasini ochib berish;
- mexanizmlarni aniqlash va tizimlashtirish;
- ularning mohiyatini, elementlarini, mazmunini asoslash;
- bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish jarayonini strategik rejalashtirish mexanizmini taqdim etish;
- tadqiqot doirasida "texnologiya" tushunchasini ochib berish;
- bo'lajak defektologlarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish uchun ta'lim texnologiyalarini;
- auditoriyadan tashqari faoliyatida ta'lim texnologiyalarining mohiyatini va mazmunini takomillashtirish;
- bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyasini ishlab chiqish.

Ilmiy-pedagogik tadqiqotlardagi "mexanizm" ta'rifiga asoslanib quyidagi izohlarni keltirib o'tamiz^[1]:

- mexanizm pedagogik ta'sir obyektining ishlashiga olib keladigan qurilma bo'lib, uning rivojlanishining asosiy omili hisoblanadi;
- mexanizm pedagogik faoliyatni amalga oshirish tartibini belgilovchi o'zaro bog'liq elementlarning to'plamidir;
- mexanizm - har qanday hodisani aniqlaydigan ta'lim tizimining jarayonlari yoki sharoitlari majmuasi;
- mexanizm obyektning ishlash va rivojlanish qobiliyatini tushunadigan o'zaro bog'liq elementlarning to'plamidir.

Shunday qilib, "mexanizm" tushunchasi o'zaro bog'liq tizimlar va muayyan qobiliyat yoki shaxsning sifatini shakllantirish jarayonlarini tavsiflash uchun pedagogik adabiyotda faol qo'llanilishini ta'kidlash mumkin. Ushbu tadqiqotda biz mexanizm nimalarni anglatishini aniqlaymiz:

- 1) ta'lim funksiyalarini amalga oshirishni ta'minlaydigan barcha elementlar;
- 2) moddiy-texnik, tashkiliy-boshqaruv va ijtimoiy-psixologik yo'nalishlarning kompleks chora-tadbirlarini amalga oshirishni ta'minlaydigan subyektlar va vositalar;
- 3) bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni ilmiy-pedagogik qo'llab-quvvatlash nuqtai nazaridan amalga oshiriladigan professor-o'qituvchilar tarkibi faoliyati tizimi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Konsepsiyasini yanada aniq va to'g'ri asoslash uchun, avvalo, "konsepsiya" tushunchasini nazariy tahlil qilamiz. Falsafiy nuqtai nazaridan "konsepsiya yoki konsept (lot. conceptio-tushunish, tizim) – obyekt, hodisa yoki jarayonni muayyan tushunish (izohlash, anglash) usuli; mavzu bo'yicha asosiy nuqtai nazar; ularni tizimli yoritish uchun yo'naltiruvchi g'oya ^[2]. "Konsepsiya" atamasi ilmiy, siyosiy yoki boshqa faoliyatda yetakchi g'oyani, konstruktiv tamoyilni ifodalash uchun ham ishlatiladi.

Falsafiy nuqtai nazaridan "konsepsiya yoki konsept (lot. conceptio-tushunish, tizim) – obyekt, hodisa yoki jarayonni muayyan tushunish (izohlash, anglash) usuli; mavzu bo'yicha asosiy nuqtai nazar; ularni tizimli yoritish uchun yo'naltiruvchi g'oya ^[3]. "Konsepsiya" atamasi ilmiy, siyosiy yoki boshqa faoliyatda yetakchi g'oyani, konstruktiv tamoyilni ifodalash uchun ham ishlatiladi.

Konsepsiyaning maqsadi bo'lajak defektologlarni inklyuziv tayyorgarligini rivojlantirishning metodik tizimi yetakchi g'oyalari, tamoyillari va asosiy qoidalarini nazariy asoslashdan iborat. Konsepsiyaning shartlilik va uni shakllantirish zarurati quyidagi maqsadlar bilan belgilanadi:

- 1) umumiy o'rta ta'limda inklyuziv ta'limni raqamlashtirish;
- 2) konsepsiya Davlat talablari tomonidan qo'yilgan bo'lajak defektologga qo'yiladigan zamonaviy talablarni hisobga olgan holda amalga oshirish uchun zarur;
- 3) konsepsiya yangi texnologiyalarning tez paydo bo'lishi va rivojlanishi natijasida yuzaga kelgan yangi muammolarni hal qilish uchun malaka oshirish jarayonining subyekt sifatida mustaqil o'quv faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan;
- 4) konsepsiya o'zaro munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. Bo'lajak defektologning inklyuziv tayyorgarligi darajasiga qo'yiladigan zamonaviy talablar pedagogik texnologiyalarida ham, ta'lim mazmunida ham o'zgarishlar zarurligini belgilaydi. OTM mazmuni, shakllari, vositalari va texnologiyalari istiqbolli texnologiyalar, birinchi navbatda raqamli texnologiyalar bilan belgilanishi kerak;
- 5) konsepsiya bo'lajak defektologlarni inklyuziv tayyorgarligini rivojlantirishga va uning maqsadlarga erishish va inklyuziv ta'lim muammolarini hal qilishga yo'naltirilganligi, rivojlanishi uchun sharoit yaratishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Konsepsiyaning manbalari ilmiy nazariy faktlar, nazariy va metodologik qoidalar, ilmiy ishlarda ochib berilgan va meyyoriy hujjatlarda keltirilgan nazariyalar majmui hisoblanadi. Bizning konsepsiyamizda manbalar - pedagogik jarayonni ko'rib chiqishning tizimli va yaxlit yondashuvlari, shaxsiy salohiyatni shakllantirish va rivojlantirishning nazariy asoslari, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'lim berishga tayyorgarligi rivojlantirishning nazariy asoslari.

Konsepsiyani shakllantirish manbalari bo'lgan meyyoriy hujjatlarga quyidagilar kiradi:

- oliy ta'lim DTS;
- kasbiy standart;
- malaka talablari, Fan dasturi.

Konsepsiya asosidagi asosiy nazariy va metodologik qoidalar quyidagi ilmiy ishlarda keltirilgan:

- tizimli va yaxlit yondashuvlar (N.V.Kuzmina, I.Y.Lerner, V.A.Slastenin va boshqalar). Ushbu sohadagi tadqiqotlarning zamonaviy sharhi ^[4];
- oliy ta'limning nazariy asoslari (B.S.Gershunskiy ^[3, 4], A.M.Novikov va boshqalar);
- shaxsiy salohiyatni shakllantirish va rivojlantirishning nazariy asoslari (A.A.Derkach, N.D. Nikandrov va boshqalar).

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Konsepsiyaning o'ziga xos xususiyati zamonaviy texnologiyalarining jadal rivojlanishi va professional ta'lim mazmunini yangilash zarurati bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishning o'ziga xosligidir.

Konsepsiyaning nazariy bo'limi asosiy tamoyillar, kontseptual qoidalar, yetakchi g'oyalari, tuzilishi va mazmuni bilan belgilanadi.

Ko'rib chiqilayotgan konsepsiyaning yetakchi g'oyalari quyidagi qoidalar bilan belgilanadi:

- 1) bo'lajak defektologlarni inklyuziv tayyorgarligini rivojlantirish ilg'or ta'lim tamoyillari tizimiga asoslanishi kerak;

2) bo'lajak defektologlarni o'qitish natijasi inklyuziv ta'limga tayyorgarlikni rivojlantirish bilan bog'liq bo'lishi kerak.

Mexanizm konsepsiyasining ushbu sharhlariga asoslanib, ushbu ta'rifning mohiyatini oshkor qilishda ularning ayrim cheklovlarini aniqlash mumkin. Bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni belgilovchi, ya'ni huquqiy, iqtisodiy va boshqalarni aniqlaydigan pedagogik tizimning boshqa jarayon yoki holatlarning majmuini qamrab olmaydi.

Bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish mexanizmini go'yoki "pedagogik maqsad va unga erishish vositalari to'g'risida ishlab chiqilgan g'oyalarga mos keladigan, rejalashtirilgan majmuini amalga oshirish imkoniyatini belgilaydigan istalgan natijaga erishishga qaratilgan o'zaro bog'liq elementlarning to'plami" deya ta'riflaymiz.

Shunday qilib, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish mexanizmining umumiy ko'rinishini aniqlashda quyidagi xususiyatlarni eslatib o'tish kerak:

- bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirishga qaratilgan muayyan yaxlit harakatlar majmuasi sifatida bir-biriga bog'liq bo'lgan elementlarning kombinatsiyasi haqida gapirishga imkon beruvchi yaxlitlik ;
- bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishga qaratilgan moddiy-texnik, tashkiliy-boshqaruv va ijtimoiy-psixologik chora-tadbirlar kompleksini amalga oshirishni ta'minlaydigan barcha vositalarni aniqlash va ishlab chiqish ravshanligi;
- bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirish mexanizmini tashkil etuvchi elementlar integratsiyasining sinergetik ta'siri;
- bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirish mexanizmining dinamizmidir, bu esa professor-o'qituvchining rejalashtirilgan harakatlar majmuasini amalda amalga oshirish imkonini beradi;
- bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirish mexanizmining funksional yo'nalishi pedagogik maqsad va unga erishish vositalari haqida ishlab chiqilgan g'oyalarga muvofiq, istalgan natijaga erishishga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bundan tashqari, uchta tarkibiy blokni bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish mexanizmga mustahkamlash haqida xulosa chiqarish mumkin (pedagogik haqiqat, resurslarni ta'minlash va pedagogik mahorat), har bir muayyan mexanizm uchun o'ziga xos elementlarni va mazmunni ochib beradi. Bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirishning barcha mexanizmlari quyidagi asoslar bo'yicha tasniflanishi mumkin:

1. **Amalga oshirish ko'lami bo'yicha:** o'qituvchi darajasida (pedagogik jarayonning predmeti sifatida), bo'lim darajasida, ta'lim muassasa darajasida. Masalan, o'qituvchi darajasida psixologik mexanizmlar, bo'lim darajasida tashkiliy-boshqaruv, ta'lim muassasasi darajasida esa bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirishning ijtimoiy – iqtisodiy mexanizmlari haqida gapirish mumkin.
2. **Amal qilish muddatlari bo'yicha:** qisqa muddatli, o'rta muddatli va uzoq muddatli. Masalan, qisqa muddatli amalga oshirish mexanizmlari innovatsion, axborot va boshqa yo'nalishdagi mexanizmlarni o'z ichiga oladi, ular kichik "amal qilish muddati" ga ega va bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish jarayonining ko'plab omillariga bog'liq. O'z navbatida, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish butun jarayonining yaxlitligini ta'minlaydigan tashkiliy va uslubiy yo'nalish mexanizmlari uzoq muddatga mo'ljallangan.
3. **Subyektlar soni bo'yicha:** individual, jamoaviy, guruhli. Masalan, individual yo'nalish, qoida tariqasida, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirishning psixologik va pedagogik mexanizmlariga ega, pedagogik strategiyani amalga oshirishning ilmiy-uslubiy yoki axborot-pedagogik mexanizmlari esa jamoaviy xususiyatga ega. Pedagogik strategiyani amalga oshirishning huquqiy va ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari, o'z navbatida, subyektlar soni bo'yicha guruhli mexanizmlariga tegishli.

Taqdim etilgan tasnif bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirish mexanizmlarining ikkilamchi belgilarini aks ettiradi. Tasniflash uchun asos sifatida, bizning fikrimizcha, ularning umumiy yo'nalish vektori ko'rib chiqilishi kerak.

Shuning uchun biz bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirish mexanizmlarining quyidagi tasnifini qo'llashni taklif qilamiz:

- psixologik-pedagogik mexanizm;
- tashkiliy-boshqaruv mexanizmi;
- ilmiy-uslubiy mexanizm;
- ijtimoiy-iqtisodiy mexanizm;
- axborot-pedagogik mexanizm;
- kadrlar mexanizmi;
- huquqiy mexanizm;
- strategik rejalashtirish mexanizmi.

OTM bitiruvchisi raqobatbardoshligini rivojlantirish nuqtai nazaridan mexanizm mohiyati va mazmunini quyidagicha.

1. Psixologik va pedagogik mexanizm. Bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishning psixologik va pedagogik mexanizmi o'zaro bog'liq hodisalar va omillarning barqaror tizimi bo'lib, uning faollashuvi ularning raqobatbardosh xususiyatlarini va sifatini kvaziprofessional vaziyatlarni yaratish orqali muvaffaqiyatli rivojlantirishni ta'minlaydi.

Amaliyotda psixologik-pedagogik mexanizm defektologlarning auditoriyadan tashqari faoliyatining quyidagi shakllarida amalga oshirilishi mumkin: ishlab chiqilgan o'quv loyihalarining taqdimoti, keyinchalik ularning ishlash sifatini muhokama qilish va birgalikda baholash; ijodiy ishlanmalar ko'rgazmalari, o'qituvchilar ilmiy jamiyatini tashkil etish, guruhlar diqqat markazida bo'lish, ta'lim muassasalariga ekskursiyalar, tashriflar uyushtirish. Bundan tashqari, psixologik-pedagogik mexanizm quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- nazorat ostidagi intellektual faoliyatga defektologning shijoatini oshirish uchun ularni pedagogik qo'llab-quvvatlash, yutuqlarga erishishni ro'yobga chiqarish, nazariy bilim va professional tajribadan maqsadga muvofiq foydalanishga bo'lgan ishtiyoq darajasini oshirish;
- bo'lajak defektologlarga maqsadlar, qiymatlar, bilim, gumanitar va bozor madaniyati talablariga moslashtirilgan holda nazorat ostida fikrlash faoliyatini "o'rgatish" jarayonini qo'llab-quvvatlash;
- mutaxassis kasbiy xulq-atvorining modellarini "kuzatish" orqali bo'lajak defektologlarning intellektual tarbiyasini rivojlantirish.

2. Tashkiliy va boshqaruv mexanizmi. OTM o'zining barcha tuzilishi yoki komponentlari bilan bo'lajak defektologlar uchun tegishli shart-sharoitlar va imkoniyatlarni yaratadi, bu esa o'z navbatida bo'lajak defektologning shaxsiy va ijtimoiy kapitalini oshkor etishga yordam beradi. Bundan tashqari, OTM tomonidan bilim, normalar va ijtimoiy qiymatlarni uzatishi jarayonida bo'lajak defektologning yangi bilimlar, qadriyatlar va yondashuvlarni oladigan (to'playdigan) subyekt sifatida namoyon bo'ladi va u ham malaka oshirish jarayoniga javob ta'sirini ko'rsatadi.

Tashkiliy-boshqaruv mexanizmi doirasida asosiy maqsadni amalga oshirish mumkin:

- bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishni amalga oshirish bo'yicha strategik rejada mustahkamlangan tartib-qoidalar, harakatlar va tadbirlarni muvofiqlashtirish bo'yicha ishlarni amalga oshiruvchi tuzilmani yaratish;
- ta'lim strategiyasini amalga oshirish bo'yicha dasturlar, rejalar va loyihalarni ishlab chiqish va bo'lajak defektologlarning inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash;
- davlat-xususiy sektor hamkorligi (strategik sheriklik, ijtimoiy sheriklik va boshqalar) kabi yo'nalishni rivojlantirishni nazarda tutuvchi davlat, ish beruvchilar, jamoatchilik va OTM o'zaro hamkorligining tashkiliy-boshqaruv mexanizmi bu bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish va boshqa tashkilotlar o'rtasidagi munosabatlarning mavjudligini belgilaydi.

3. **Ilmiy-uslubiy mexanizm** turli xil ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa muammolarni hal qilish uchun yangi bilimlarni oshirish va ulardan foydalanishga yo'naltirilgan bo'lajak defektologlarning intellektual va ijodiy faoliyatini faollashtirishga qaratilgan. Shu sababli, quyidagilarni ilmiy-uslubiy mexanizmi sifatida ko'rib chiqish mumkin:
 - OTM infratuzilmasini rivojlantirish bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish jarayonini, OTM professor-o'ituvchilari tarkibi ilmiy salohiyatini shakllantirish va boshqalar;
 - bo'lajak defektologlarning inklyuziv ta'limga tayyorgarligini baholash subyektlari, tamoyillari, pedagogik shart-sharoitlari, darajalari, mazmuni va vositalari kabi komponentlar shaklida uning mohiyatini aniqlashtirish va chegaralarni aniqlashni hisobga olgan holda metodik tizimni modellashtirish.
4. **Ijtimoiy-iqtisodiy mexanizm** bo'lajak defektologning shaxsiy va ijtimoiy kapitalini oshkor qilishni ta'minlaydigan o'zaro bog'liq elementlarning tashqi to'plamidir. Ushbu mexanizm tarkibiga quyidagilar kiradi:
 - bo'lajak defektologlar bilan muntazam, maqsadli ijtimoiy ishlarni olib borish, har bir bo'lajak defektologning OTM tomonidan ma'qullangan qadriyatlar tizimini hisobga olgan holda ehtiyojlarini ro'yobga chiqarishni ta'minlash;
 - bo'lajak defektologlar bilan muntazam, maqsadli ta'lim ishlarini olib borish, bu esa quyidagi tadbirlarni amalga oshirishni nazarda tutadi:
 - o'quv guruhlari kuratorlari va sardorlari, darslarga qatnashishni nazorat qilish, bo'lajak defektologlar bilan madaniy-ommaviy va sport-sog'lomlashtirish ishlari va boshqalar;
 - bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishning ustuvor strategik yo'nalishlarini moliyalashtirishning ustuvorligini hisobga olgan holda istiqbolli budjet rejalashtirishni amalga oshirish;
 - bo'lajak defektologlarning taqdimotlar sifatida OTM dasturining tarkibiy qismi, stajirovkalar, diplom loyihalash, yarmarkalarda o'z salohiyatini oshirishlari uchun o'quv-ishlab chiqarish amaliyotlari sifatini oshirish.
5. **Axborot-pedagogik mexanizmi** – axborot manbalarini maqsadli tashkil etish, ular bilan o'zaro hamkorlik qilish. Axborot-pedagogik mexanizmlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:
 - multimedia tizimlarini ishlab chiqish;
 - Internet-texnologiyalar va Internet-kutubxonadan foydalanish;
 - OTM saytini ishlab chiqish va hokazolar.
6. **Huquqiy mexanizm** texnologiyani amalga oshirish jarayonini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar to'plamini ishlab chiqishni, shuningdek, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish jarayonida uning bajarilish monitoringini tashkil etishni o'z ichiga oladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bo'lajak defektologlarini inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishning pedagogik texnologiyasini ishlab chiqish jarayonida biz strategik rejalashtirishning alohida ahamiyatini aniqladik.

Pedagogik texnologiyani amalga oshirishni strategik rejalashtirish mexanizmi ijtimoiy-iqtisodiy qonunlarini tahlil qilish va tashqi muhit ta'sirining barcha omillarini hisobga olish asosida bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish istiqbollari to'g'risida ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqishdan iborat bo'lib, quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish nuqtai nazaridan ijtimoiy ehtiyojlari va talablarini tahlil qilish.
2. Zamonaviy sharoitda bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishning ta'sir etuvchi omillarni o'rganish.
3. OTM, uning kadrlar, resurs, ilmiy, moddiy-texnika, innovatsion va boshqa komponentlarining kuchli va zaif tomonlarini baholash.
4. Bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish jarayonining hal qiluvchi strategik modelini tanlash.
5. Strategik maqsadlar va ko'rsatmalar tizimini shakllantirish.

6. Strategik maqsadlarga erishish yo'llarini ishlab chiqish.
7. Pedagogik texnologiyani amalga oshirish natijalarini baholash.

Pedagogik texnologiyani amalga oshirish strategik rejalashtirish mexanizmini o'rganish orqali biz quyidagi komponentlarni ajratdik:

- 1) tahliliy komponent - bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirishning maqsad va vazifalari belgilanadi, asosiy parametrlar tahlili bilan belgilanadi;
- 2) strategik komponent-strategik ustuvorliklar, strategik dasturlar majmuasi va pedagogik texnologiyani amalga oshirish bo'yicha faoliyat yo'nalishlarini va tadbirlar rejasini bevosita tavsiflashni o'z ichiga oladi;
- 3) monitoring komponenti - belgilangan maqsadli ko'rsatkichlarga erishish uchun ustuvor ahamiyatga ega bo'lgan o'rta muddatli dasturlarni taqdim etadigan pedagogik texnologiyani ishlab chiqish, muhokama qilish va amalga oshirish tartib-qoidalarini ochib beradi.

Shuni e'tiborga olish kerakki, oxirgi komponent pedagogik texnologiyani amalga oshirish bo'yicha o'qituvchilar va ma'muriy tarkibining strategik maqsadlari va joriy faoliyati o'rtasidagi munosabatni ta'minlaydi. Shundan kelib chiqqan holda, davlat, OTM, talabalar va ish beruvchilarning o'zaro munosabatlariga asoslangan strategik rejalashtirish mexanizmining doimiy takrorlanishi zarurligi haqida xulosa chiqariladi.

Pedagogik texnologiyani amalga oshirishning taqdim etilgan mexanizmlarini o'rganish tegishli ta'lim texnologiyalarini, ya'ni ushbu mexanizmlarning samarali ishlashi uchun vositalarni aniqlash zarurligiga olib keladi. An'anaga ko'ra, "texnologiya" atamasi odatda obyektning asl holatini o'zgartirish usullari va texnikasi muayyan majmuasi nuqtai nazaridan ko'rib chiqilishi mumkin bo'lgan jarayoniy kategoriya deb tushuniladi.

Pedagogikada "texnologiya" tushunchasi o'qituvchi va bo'lajak defektologning o'zaro bog'liq faoliyatining jarayoniy ikki tomonlama xususiyatini ta'minlaydigan usul va metodlar majmuasi sifatida talqin etiladi. Pedagogik jarayonni texnologiyalashtirishning asosiy g'oyasi bo'lajak defektologlarni kafolatlangan natijalar bilan o'qitish uchun yuqori darajadagi boshqaruvni ta'minlashdir ^[5].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Хафизуллина, И.Н. Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : дисс ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Хафизуллина Ильмира Наильевна. - Астрахань, 2008. - 213 с.
2. Xamidova M.P. Maktabgacha aqli zaif bolalarda so'z boyligini oshirishning korresion-pedagogik asoslari. Ped.fan.nom. ... diss. - T., 2001.
3. Хитрюк, В.В. Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов в условиях высшего образования : дисс ... докт. пед. наук : 13.00.08 / Хитрюк Вера Валерьевна. - Калининград, 2015. - 353 с.
4. Хитрюк, В.В. Компетентностная характеристика уровней сформированности инклюзивной готовности педагогов / В. В. Хитрюк // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. - 2013. - № 5. - С. 138-146.
5. Xujayarova N. S. Development of Professional Competence of Future Primary School Teachers on the Basis of a Creative Approach - As a Social Pedagogical Problem // Journal Impact Factor Services for International Journals middle european scientific bulletin issn 2694-9970. Impact Factor: 7.525 Volume 23, April 2022, Pages 68-72 <https://cejsr.academicjournal.io/index.php/journal/article/view/1188>.
6. Xujayarova N. S The Current State of Professional Competence Development of Future Primary School Teachers on the Basis of a Creative Approach // International Journal on Integrated Education Vol. 05 No. 05 (2022): IJIE SJIF : 6.195 Pages 178-183 <https://doi.org/10.31149/ijie.v5i5.3057>
7. Xujayarova N. S. Technology for the development of professional competence based on a creative approach. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education USA CONFERENCE February 28th 2023. , <https://confrencea.org/index.php/confrenceas/article/view/418/424>.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.